YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

26 päivänä syyskuuta 2000 *

Asiassa C-262/97,

jonka Arbeidshof te Antwerpen (Belgia) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Rijksdienst voor Pensioenen

vastaan

Robert Engelbrecht

ennakkoratkaisun EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 39 artikla) sekä sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 12 artiklan 2 kohdan ja 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdan tulkinnasta, sellaisena kuin tämä asetus on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.6.1983 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2001/83 (EYVL L 230, s. 6) ja muutettuna 30.4.1992 annetulla neuvoston asetuksella N:o 1248/92 (EYVL L 136, s. 7),

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat D. A. O. Edward (esittelevä tuomari), L. Sevón ja R. Schintgen sekä tuomarit P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet, P. Jann ja H. Ragnemalm,

julkisasiamies: P. Léger,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies D. Louterman-Hubeau,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Rijksdienst voor Pensioenen, edustajanaan johtaja G. Perl

— Engelbrecht, edustajinaan asianajajat H. van Hoogenbemt ja B. Vanschoebeke, Bryssel

— Belgian hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston pääneuvonantaja J. Devadder

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamiehet P. J. Kuijper ja B. J. Drijber,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Rijksdienst voor Pensioenenin, edustajanaan valtion eläkelaitoksen neuvonantaja J. C. A. De Clerck; Engelbrechtin, edustajinaan H. van Hoogenbemt ja B. Vanschoebeke; Belgian hallituksen, asiamiehenään J. Devadder; Alankomaiden hallituksen, asiamiehenään ulkoasiainministeriön eurooppaoikeuden yksikön päällikkö M. A. Fierstra; Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen, asiamiehenään Treasury Solicitor's Departmentin virkamies M. Ewing, avustajanaan barrister M. Hoskins ja komission, asiamiehenään P. J. Kuijper, 12.1.1999 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 4.5.1999 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Arbeidshof te Antwerpen on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 11.7.1997 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 21.7.1997, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla kolme ennakkoratkaisukysymystä EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 39 artikla) sekä sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 12 artiklan 2 kohdan ja 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdan tulkinnasta, sellaisena kuin tämä asetus on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.6.1983 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2001/83 (EYVL L 230, s. 6) ja muutettuna 30.4.1992 annetulla neuvoston asetuksella N:o 1248/92 (EYVL L 136, s. 7; jäljempänä muutettu asetus N:o 1408/71).

2 Nämä kysymykset on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Engelbrecht ja belgialainen sosiaaliturvalaitos Rijksdienst voor Pensioenen ja joka koskee Engelbrechtin vanhuuseläkkeen maksamista.

3 Vanhuuseläkeoikeus määräytyy 20.7.1990 annetun Belgian lain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan asianomaisen kalenterivuodessa saamien asiaan vaikuttavien bruttotulojen osan perusteella. Näistä tuloista otetaan huomioon

"a) 75 prosenttia [perheelliseen sovellettava prosenttiosuus] niiden työntekijöiden osalta, joiden puoliso

— on lakannut harjoittamasta ansiotoimintaa, paitsi jos kyse on toiminnasta, johon kuningas on antanut luvan

— ei saa mitään kuninkaan päätöksen nro 50 25 §:ssä tarkoitetuista korvauksista tai avustuksista

— ei saa vanhuuseläkettä tai jälkeen jääneen eläkettä tai niitä vastaavia etuuksia, jotka on myönnetty tämän lain nojalla, kuninkaan päätöksen nro 50 nojalla, työntekijöihin, toimihenkilöihin, kaivosmiehiin, merimiehiin tai itsenäisiin ammatinharjoittajiin sovellettavan belgialaisen järjestelmän nojalla, julkisten laitosten tai Belgian valtion rautateiden henkilökuntaan sovellettavan belgialaisen järjestelmän nojalla [minkä tahansa muun belgialaisen järjestelmän nojalla], ulkomaisen järjestelmän nojalla tai kansainvälisoikeudellisen elimen henkilökuntaan sovellettavan järjestelmän nojalla.

b) 60 prosenttia [perheettömään sovellettava prosenttiosuus] muiden työntekijöiden osalta."

4 Kyseisen pykälän 8 momentissa täsmennetään seuraavaa:

"Tämän pykälän 1 momentin 1 kohdan a alakohdasta poiketen jommankumman puolisoista saama yksi tai useampi vanhuuseläke tai jälkeen jääneen eläke tai niitä vastaava etuus, joka on myönnetty yhden tai useamman muun belgialaisen järjestelmän kuin työntekijöihin, toimihenkilöihin, kaivosmiehiin, merimiehiin ja muihin palkattuihin työntekijöihin sovellettavan järjestelmän nojalla, ulkomaisen järjestelmän nojalla tai kansainvälisoikeudellisen elimen henkilökuntaan sovellettavan järjestelmän nojalla, ei estä myöntämästä toiselle puolisolle tämän pykälän 1 momentin 1 kohdan a alakohdan perusteella laskettavaa vanhuuseläkettä, mikäli ensiksimainitun puolison saamien edellä mainittujen eläkkeiden ja niitä vastaavien etuuksien yhteissumma on pienempi kuin toisen puolison tämän pykälän 1 momentin 1 kohdan a alakohdan perusteella lasketun vanhuuseläkkeen määrän ja 1 momentin 1 kohdan b alakohdan perusteella lasketun vanhuuseläkkeen määrän erotus.

Tässä tapauksessa ensiksi mainitun puolison edellä mainittujen eläkkeiden ja niitä vastaavien etuuksien yhteissumma vähennetään kuitenkin toisen puolison vanhuuseläkkeestä."

5 Alankomaiden Algemene Ouderdomswetin (yleinen vanhuuseläkevakuutuslaki, jäljempänä AOW) mukaan kyseisessä maassa asuva henkilö on pakollisesti vakuutettu 15-vuotiaasta ja 65-vuotiaaksi riippumatta siitä, onko hän työssä ja minkä maan kansalainen hän on.

6 Naimaton mies tai nainen, joka on täyttänyt 65 vuotta, saa hänen osaltaan täyttyneiden vakuutuskausien perusteella eläkettä, jonka suuruus on 70 prosenttia vähimmäisnettopalkasta. Naimisissa oleva mies tai nainen saa 65 vuotta täytettyään hänen osaltaan täyttyneiden vakuutuskausien perusteella henkilökohtaisen oikeuden vanhuuseläkkeeseen, jonka suuruus on 50 prosenttia vähimmäisnettopalkasta. Naimisissa oleva 65-vuotias henkilö, jonka puoliso ei ole vielä täyttänyt kyseistä ikää, saa nuoremman puolison osalta täyttyneiden

vakuutuskausien perusteella eläkkeeseensä lisän, jonka suuruus on enintään 50 prosenttia vähimmäisnettopalkasta. Lisää alennetaan kahdella prosentilla kutakin sellaista vuotta kohti, jona viimeksi mainittu puoliso on ollut poissa maasta eikä näin ollen ole ollut vakuutettu. Korotus myönnettiin 1.4.1988 asti nuoremman puolison tuloista riippumatta.

7 Puolison täytettyä 65 vuotta oikeus lisään lakkaa. Molemmat puolisot saavat oikeuden henkilökohtaiseen itsenäiseen vanhuuseläkkeeseen.

8 Engelbrecht teki palkkatyötä Alankomaissa ja Belgiassa. Alankomaissa hänet oli pakollisesti vakuutettu 5.3.1946—13.12.1950 ja 11.6.1958—8.11.1958 ja vapaaehtoisesti 1.1.1957—11.6.1958 ja 9.11.1958—8.5.1993. Belgiassa hän kuului palkattuna työntekijänä Belgian sosiaaliturvajärjestelmän piiriin vuodesta 1958 vuoteen 1993.

9 Engelbrecht maksoi siis vuodesta 1958 vuoteen 1993 sekä Belgian että Alankomaiden sosiaaliturvamaksuja.

10 Täytettyään 65 vuotta 8.5.1993 hän alkoi saada sekä Alankomaiden että Belgian vanhuusetuuksia.

11 Alankomaissa Sociale Verzekeringsbank (Alankomaiden sosiaalivakuutuskassa, jäljempänä SVB) myönsi 21.4.1993 tekemällään päätöksellä Engelbrechtille vanhuuseläkkeen, jonka bruttomäärä vastaa naimisissa olevan ja alle 65-vuotiaan puolisonsa kanssa pysyvästi asuvan henkilön täyttä eläkettä. Hänelle myönnettiin lisäksi kuukausittain maksettava lisä.

12 Belgiassa Rijksdienst voor Pensioenen (valtion eläkelaitos, jäljempänä ONP) myönsi 13.7.1993 tekemällään päätöksellä Engelbrechtille vanhuuseläkkeen, joka laskettiin 35 vuoden pituisen Belgiassa tehdyn työuran perusteella. Kyseinen eläke myönnettiin hänelle perheelliseen sovellettavan prosenttiosuuden mukaan laskettuna, koska hänen puolisonsa ei ollut työssä eikä saanut mitään 20.7.1990 annetun lain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetuista etuuksista.

13 Täytettyään 65 vuotta 16.8.1994 Engelbrechtin puoliso alkoi saada alankomaalaista vanhuuseläkettä. Tämän eläkkeen suuruus laskettiin sekä vapaaehtoisesta että lakisääteisestä vakuutuksesta kertyneiden vakuutuskausien perusteella. Vastaavasti SVB poisti Engelbrechtiltä hänelle siihen saakka myönnetyn eläkkeen korotuksen.

14 ONP ilmoitti Engelbrechtille 20.10.1994 tekemällään päätöksellä, joka annettiin hänelle tiedoksi 4.11.1994, että koska hänen puolisonsa sai Alankomaissa 20.7.1990 annetun lain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettua vanhuuseläkettä tai sitä vastaavaa etuutta, hänelle perheelliseen sovellettavan prosenttiosuuden mukaan laskettuna myönnetty eläke muunnettaisiin perheettömään sovellettavan prosenttiosuuden mukaan laskettuna maksettavaksi eläkkeeksi.

15 Engelbrecht valitti tästä päätöksestä Arbeidsrechtbank te Turnhoutiin 15.11.1994 toimittamallaan kirjelmällä. Hän väitti, että muutetun asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohta estää Belgian viranomaisia ottamasta huomioon hänen puolisolleen AOW:n nojalla myönnettyä vanhuusetuutta, joka perustuu viimeksi mainitun vapaaehtoiseen vakuutukseen, kun viranomaiset päättävät siitä, onko hänen belgialainen vanhuuseläkkeensä myönnettävä perheelliseen vai perheettömään sovellettavan prosenttiosuuden mukaan maksettavana eläkkeenä.

16 Arbeidsrechtbank katsoi 10.1.1996 antamassaan tuomiossa, että valitus oli perusteltu ja että Engelbrechtillä on oikeus perheelliseen sovellettavan prosenttiosuuden mukaan laskettuna maksettavaan belgialaiseen vanhuuseläkkeeseen. Kyseinen tuomioistuin katsoi, että yhteisöjen tuomioistuimen asiassa

C-98/94, Schmidt, 11.8.1995 antamasta tuomiosta (Kok. 1995, s. I-2559) ilmenee, että etuuksia, jotka lasketaan tai myönnetään kahden eri henkilön vakuutushistorian perusteella, ei ole pidettävä muutetun asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklassa tarkoitettuina samanlaisina etuuksina. Lisäksi tämä tuomioistuin katsoi, että pääasiassa kyseessä olevan kansallisen lainsäädännön suppea soveltaminen on vastoin yhteisön oikeutta ja erityisesti EY:n perustamissopimusta ja työntekijöiden vapaata liikkuvuutta.

17 ONP valitti tästä päätöksestä ennakkoratkaisupyynnön esittäneelle tuomioistuimelle, joka hylkäsi aluksi Engelbrechtin väitteen siitä, että hänen puolisonsa eläke perustuisi kokonaisuudessaan vapaaehtoiseen vakuutukseen. Kyseinen tuomioistuin katsoi, että ainoastaan suurin osa tästä eläkkeestä — 88 prosenttia myönnetystä määrästä — maksettiin muutetun asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan 3 kohdan c alakohdassa tarkoitetun "vapaaehtoisen vakuutuksen tai jatkuvan valinnaisen vakuutuksen" perusteella.

18 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin kumosi Arbeidsrechtbankin ratkaisun ja katsoi, että kyseistä säännöstä voitiin soveltaa, kun eläke- tai vanhuusetuudet maksettiin kahdelle eri henkilölle. Se päätteli tästä, että edellä tarkoitettua osaa Engelbrechtin puolison eläkkeestä ei näin ollen voitu ottaa huomioon määrättäessä Engelbrechtin belgialaista eläkettä.

19 Kansallisen tuomioistuimen mielestä on kuitenkin epäselvää, miten yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-165/91, Van Munster, 5.10.1994 annettua tuomiota (Kok. 1994, s. I-4661) sekä EY:n perustamissopimuksen 5 ja 50 artiklaa (joista on tullut EY 10 ja EY 41 artikla), perustamissopimuksen 48 artiklaa ja EY:n perustamissopimuksen 49 ja 51 artiklaa (joista on muutettuina tullut EY 40 ja EY 42 artikla) on tulkittava sen pakollisen vakuutuksen mukaisiin vakuutuskausiin perustuvan Engelbrechtin puolison eläkkeen osalta, johon oli sovellettava 20.7.1990 annetun lain 3 §:n 1 ja 8 momenttia, eli myönnetystä määrästä 12 prosentin osalta.

20 Arbeidshof te Antwerpen katsoo, että pääasian ratkaisu riippuu edellä mainitussa asiassa Van Munster annetun tuomion täsmällisestä sisällöstä, minkä vuoksi se

"1) pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua seuraaviin tulkintakysymyksiin edellä mainittujen määräysten sekä muiden yhteisöjen tuomioistuimen asiassa soveltuviksi katsomien säännösten tai määräysten perusteella:

Onko yhteisön oikeuden ja erityisesti 25.3.1957 tehdyn Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 5, 48 ja 51 artiklan sekä työntekijöiden vapaan liikkuvuuden periaatteen ja toimivaltaisten viranomaisten lojaalin yhteistyön periaatteen kanssa yhteensopiva sellainen kanta, jonka mukaan kansallinen tuomioistuin, joka toteaa, että sovellettava kansallinen säännös (kuten 20.7.1990 annetun Belgian lain 3 §:n 1 ja 8 momentti, joissa velvoitetaan vähentämään siirtotyöläisen perheelliseen sovellettavan prosenttiosuuden perusteella lasketun eläkkeen määrästä hänen puolisonsa eläkkeen määrä, koska puolison eläke on eläkettä vastaava etuus) velvoittaa pienentämään siirtotyöläisen eläkettä, ja katsoo, ettei tätä kansallista säännöstä ole mahdollista tulkita siten, että tulkinnalla voitaisiin poistaa työntekijöiden vapaan liikkuvuuden edistämiseksi ne odottamattomat epäedulliset seuraukset, jotka johtuvat sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisen puuttumisesta, tai katsoo, että tällaisen säännöksen kyseessä olevan kaltainen soveltaminen estää työntekijöiden vapaata liikkuvuutta, ei saa jättää soveltamatta tätä Belgian lain säännöstä?

2) Lisäksi kansallinen tuomioistuin pyytää yhteisöjen tuomioistuinta tulkitsemaan asiassa C-165/91, Van Munster, 5.10.1994 annetun tuomion ulottuvuutta edellä mainittujen Euroopan yhteisön oikeussääntöjen valossa ja vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

a) Onko kyseisen tuomion 21—31 kohdassa esitettyjen toista kysymystä koskevien tuomion perustelujen ymmärrettävä käsittävän 'sosiaa-

liturvajärjestelmien yhteensovittamisen puuttumisesta johtuvat odottamattomat epäedulliset seuraukset'?

b) Onko kyseisen tuomion tuomiolauselman 2 kohtaa tulkittava tuomion perustelujen 32—34 kohdan perusteella siten, että silloin kun sovellettavaa kansallista oikeussääntöä ei voida tulkita niin, että tulkinnalla voitaisiin poistaa ne epäedulliset seuraukset, joita kyseisen oikeussäännön soveltamisesta tiettyyn tapaukseen koituisi työntekijöiden vapaalle liikkuvuudelle, kansallisen tuomioistuimen on sovellettava tätä oikeussääntöä sellaisenaan, vai onko kansallisen tuomioistuimen jätettävä se soveltamatta?

3) Kun otetaan huomioon edellä mainitun tuomion tuomiolauselman 2 kohta ja yhteisöjen tuomioistuimen muu oikeuskäytäntö, onko yhteisön oikeuden ja erityisesti perustamissopimuksen 5, 48 ja 51 artiklan kanssa yhteensopiva sellainen kanta, jonka mukaan kansallinen tuomioistuin ei voi jättää soveltamatta nimenomaisia ja pakottavia kansallisia säännöksiä niiden epäedullisten seurausten välttämiseksi,

— joita kyseisten säännösten soveltamisesta aiheutuisi siirtotyöläisille, jotka ovat käyttäneet oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen

— joita eri jäsenvaltioiden sosiaaliturvajärjestelmien välisen yhteensovittamisen puuttumisesta aiheutuu?"

21 Aluksi on huomattava, että kansallinen tuomioistuin on ennakkoratkaisupyynnössään nimenomaisesti todennut, ettei se ole katsonut tarpeelliseksi

esittää ennakkoratkaisukysymystä muutetun asetuksen N:o 1408/71 46 a artiklan tulkinnasta vapaaehtoiseen vakuutukseen tai jatkuvaan valinnaiseen vakuutukseen perustuvien eläkkeiden osalta.

22 Kansallisen tuomioistuimen esittämät kysymykset koskevat siten ainoastaan Engelbrechtin puolisolle AOW:n nojalla pakollisen vakuutuksen perusteella myönnetyn vanhuusetuuden kaltaisen etuuden huomioon ottamista.

23 Esitetyt kysymykset on syytä tutkia yhdessä.

24 Edellä mainittu asia Van Munster koski 24.10.1967 tehdyn Belgian kuninkaan päätöksen nro 50 10 §:n 1 momenttia. Kyseisen säännöksen mukaan silloin, kun työntekijän puoliso on lakannut harjoittamasta ansiotoimintaa eikä saa vanhuuseläkettä tai sitä vastaavaa etuutta, työntekijälle myönnetään perheelliseen sovellettavan prosenttiosuuden perusteella laskettu eläke. Kuitenkin silloin, kun työntekijän puoliso saa eläkettä tai sitä vastaavaa etuutta, työntekijällä on oikeus ainoastaan perheettömään sovellettavan prosenttiosuuden perusteella laskettuun eläkkeeseen.

25 Van Munster oli ollut palkkatyössä Alankomaissa ja Belgiassa. Hänen puolisonsa ei puolestaan ollut koskaan tehnyt palkattua työtä. Alankomaissa voimaan tulleen lainmuutoksen vuoksi molemmille puolisoille päätettiin myöntää eläkeiässä samansuuruinen eläke, koska asianomainen henkilö oli asunut Alankomaissa. Tällaisen eläkkeen saaminen ei kuitenkaan edellyttänyt, että asianomainen olisi harjoittanut Alankomaissa ansiotoimintaa.

26 Näin ollen kun Van Munsterin puoliso täytti 65 vuotta, alankomaalainen sosiaalivakuutuskassa myönsi hänelle itsenäisen vanhuuseläkkeen. Vastaavasti alankomaalainen laitos poisti Van Munsterilta hänelle siihen asti maksetun eläkkeen korotuksen.

27 Kyseisen eläkkeen myöntäminen Van Munsterin puolisolle ei siten muuttanut perheen kokonaistuloja. Kuitenkin belgialaisen järjestelmän perusteella myönnetyn eläkkeen määrä pieneni perheettömään sovellettavan prosenttiosuuden perusteella laskettuun eläkkeen määrään.

28 Kansallisen tuomioistuimen esittämä ensimmäinen kysymys koski Belgian lainsäädännön yhteensopivuutta yhteisön oikeuden kanssa. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tämän lainsäädännön ei voitu sellaisenaan katsoa estävän vapaata liikkuvuutta, koska sitä sovellettiin erotuksetta kyseisen valtion ja muiden jäsenvaltioiden kansalaisiin (em. asia Van Munster, tuomion 19 kohta).

29 Toinen kysymys koski kyseisen lainsäädännön konkreettista soveltamista Van Munsterin puolisoiden tilanteeseen. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että luokitellessaan kansallisen oikeuden soveltamisen kannalta toisen jäsenvaltion lakisääteisen järjestelmän nojalla myönnettyä sosiaaliturvaetuutta kansallisen tuomioistuimen on tulkittava omaa lainsäädäntöään perustamissopimuksen 48—51 artiklan tavoitteiden valossa ja vältettävä mahdollisuuksien mukaan tulkintaa, joka olisi omiaan estämään siirtotyöläistä tosiasiallisesti harjoittamasta oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen.

30 Nyt esillä olevassa asiassa tietyt olennaiset tosiseikat ovat lähes samanlaiset kuin edellä mainitussa asiassa Van Munster, sillä Engelbrechtille aikaisemmin alan-

komaalaisen järjestelmän perusteella myönnetyn eläkkeen määrä maksetaan vastedes samansuuruisina osuuksina Engelbrechtin puolisoille ilman, että perheen tulot kasvaisivat tämän uuden jaon perusteella. Kuitenkin Engelbrechtille belgialaisen järjestelmän perusteella myönnettyä etuutta on pienennetty.

31 On lisäksi selvää, että Engelbrechtin kohtaamat vaikeudet ovat seurausta pääasiassa kyseessä olevien kahden järjestelmän perustavanlaatuisista eroista. Belgialaisessa järjestelmässä niiden työntekijöiden, joiden puoliso ei saa vanhuuseläkettä tai sitä vastaavaa etuutta, eläkkeen määrä on suurempi, kun taas alankomaalaisessa järjestelmässä samassa tilanteessa kummallekin puolisolle myönnetään eläkeiässä samansuuruinen eläke, josta ei voi luopua, ilman että puolisoiden kokonaistulot kasvaisivat tästä syystä.

32 Nyt esillä oleva asia poikkeaa edellä mainitusta asiasta Van Munster, koska se ei koske samaa kansallisen oikeuden säännöstä. Toisin kuin asiassa Van Munster kyseessä olleessa, 24.10.1967 tehdyn kuninkaan päätöksen nro 50 10 §:ssä, 20.7.1990 annetun lain 3 §:n 8 momentissa säädetään poikkeuksena saman pykälän 1 momenttiin, että toisen puolison tiettyjen belgialaisten tai ulkomaisten järjestelmien nojalla saama eläke ei estä myöntämästä eläkettä perheelliseen sovellettavan prosenttiosuuden perusteella laskettuna, jos toisen puolison saaman eläkkeen määrä ei ylitä kyseisen perheelliseen sovellettavan prosenttiosuuden perusteella lasketun vanhuuseläkkeen ja saman eläkkeen perheettömään sovellettavan prosenttiosuuden perusteella lasketun määrän välistä erotusta. Perheelliseen sovellettavan prosenttiosuuden perusteella lasketun eläkkeen määrää vähennetään kuitenkin toisen puolison saaman eläkkeen määrällä.

33 Pääasian asiakirja-aineistosta ilmenee, että siihen osaan Engelbrechtin puolison eläkettä, joka perustuu pakollisen vakuutuksen vakuutuskausiin, eli 12 prosenttiin myönnetystä määrästä olisi sovellettava 20.7.1990 annetun lain 3 §:n 8 momenttia. Tämän pienentämistä koskevan säännöksen soveltaminen merkit-

sisi sitä, että Engelbrechtin perheelliseen sovellettavan prosenttiosuuden perusteella lasketun eläkkeen määrä pienenisi hänen puolisonsa Alankomaiden lainsäädännön nojalla saaman eläkkeen määrällä.

34 Nyt esillä olevassa asiassa on siten edellä mainitusta asiasta Van Munster poiketen ratkaistava, voivatko toimivaltaiset viranomaiset yhteisön oikeudesta johtuvia vaatimuksia sivuuttamatta vähentää siirtotyöläiselle myönnetyn vanhuuseläkkeen määrää tämän puolisolle toisen jäsenvaltion järjestelmän nojalla myönnetyn eläkkeen perusteella, silloin kun viimeksi mainitun eläkkeen myöntäminen ei johda perheen kokonaistulojen lisääntymiseen, kun ne soveltavat säännöstä,

— jonka mukaan naimisissa olevalle työntekijälle myönnettävän vanhuuseläkkeen määrä määräytyy

— jonka mukaan kyseisen eläkkeen määrää on vähennettävä tällaisen työntekijän puolisolle toisen jäsenvaltion järjestelmän nojalla myönnetyn eläkkeen perusteella mutta

— jonka mukaan on sovellettava poikkeuksellista päällekkäisyyden estävää lauseketta, jos muualta saatu eläke alittaa tietyn määrän.

35 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisön oikeus ei vaikuta jäsenvaltioiden toimivaltaan säätää sosiaaliturvajärjestelmistään (asia 238/82, Duphar ym., tuomio 7.2.1984, Kok. 1984, s. 523, 16 kohta ja asia C-70/95, Sodemare ym., tuomio 17.6.1997, Kok. 1997, s. I-3395, 27 kohta).

36 Koska asiaa koskevaa jäsenvaltioiden lainsäädäntöä ei ole yhdenmukaistettu, kunkin jäsenvaltion lainsäädännössä on näin määrättävä toisaalta niistä edellytyksistä, joiden täyttyessä syntyy oikeus tai velvollisuus kuulua sosiaaliturvajärjestelmään (asia 110/79, Coonan, tuomio 24.4.1980, Kok. 1980, s. 1445, 12 kohta ja asia C-349/87, Paraschi, tuomio 4.10.1991, Kok. 1991, s. I-4501, 15 kohta), ja toisaalta niistä edellytyksistä, joiden perusteella oikeus etuuksien saamiseen syntyy (yhdistetyt asiat C-4/95 ja C-5/95, Stöber ja Piosa Pereira, tuomio 30.1.1997, Kok. 1997, s. I-511, 36 kohta).

37 Vaikka perustamissopimuksen 51 artiklassa sallitaankin, että eri jäsenvaltioiden sosiaaliturvajärjestelmien ja siten niissä työskentelevien henkilöiden oikeuksien välille jää eroja, on kuitenkin selvää, että perustamissopimuksen 48—51 artiklan päämäärää ei saavutettaisi, jos siirtotyöläiset menettäisivät jäsenvaltion lainsäädännön mukaisia sosiaaliturvaetuja harjoitettuaan oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen (em. asia Van Munster, tuomion 27 kohta).

38 Oikeuskäytännössä on niin ikään vakiintuneesti katsottu, että perustamissopimuksen 5 artiklaan perustuva jäsenvaltioiden velvollisuus toteuttaa kaikki yleis- tai erityistoimenpiteet, joilla varmistetaan yhteisön oikeudesta johtuvien velvoitteiden täyttäminen, koskee kaikkia jäsenvaltioiden viranomaisia ja myös tuomioistuimia niiden toimivallan rajoissa.

39 Kansallisen tuomioistuimen on kansallista lainsäädäntöä soveltaessaan tulkittava sitä mahdollisimman pitkälle yhteisön oikeudesta johtuvien vaatimusten mukai-

sesti (ks. em. asia Van Munster, tuomion 34 kohta ja vastaavasti myös asia C-106/89, Marleasing, tuomio 13.11.1990, Kok. 1990, s. I-4135, 8 kohta).

40 Jos tällainen yhteisön oikeuden mukainen tulkinta ei ole mahdollinen, kansallisen tuomioistuimen velvollisuutena on soveltaa täysimääräisesti yhteisön oikeutta ja suojata siinä yksityisille annettuja oikeuksia ja tarvittaessa jättää soveltamatta säännöksiä, siltä osin kuin niiden soveltaminen johtaisi yksittäistapauksessa yhteisön oikeuden vastaiseen lopputulokseen (ks. analogisesti asia 249/85, Albako, tuomio 21.5.1987, Kok. 1987, s. 2345, 13 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

41 Tältä osin on todettava, että työntekijän saaman sosiaalisen edun poistaminen tai sen pienentäminen pelkästään sen vuoksi, että hänen puolisolleen toisen jäsenvaltion lainsäädännön nojalla myönnetty samanlainen etuus otetaan huomioon, kun viimeksi mainitun etuuden saaminen ei ole nostanut perheen kokonaistuloja ja kun samanaikaisesti työntekijän henkilökohtaisen eläkkeen määrää on vähennetty samansuuruisesti tämän saman jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, on omiaan estämään vapaata liikkuvuutta yhteisön sisällä koskevan oikeuden käyttämistä.

42 Tällainen seuraus voisi saada yhteisön työntekijän olemaan käyttämättä oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, ja se estäisi näin ollen tämän perustamissopimuksen 48 artiklassa vahvistetun vapauden käyttämistä.

43 Asiakirja-aineistosta ilmenee vielä, että pääasiassa kyseessä olevat kansalliset päällekkäisyyden estävät säännökset on annettu juuri siitä syystä, että perheen kokonaistulot saattavat kasvaa vakuutetun henkilön puolison saadessa vanhuuseläkettä tai jälkeen jääneen eläkettä. Toimivaltaiset viranomaiset tietävät siten väistämättä sekä työntekijälle että tämän puolisolle myönnettyjen etuuksien tarkan suuruuden.

44 Näin ollen perustamissopimuksen 48 artikla on esteenä sille, että toimivaltaiset viranomaiset ainoastaan alentavat työntekijän eläkettä tarkistamatta, nostaako tämän puolisolle myönnetty eläke perheen kokonaistuloja.

45 Ennakkoratkaisukysymyksiin on siten vastattava, että perustamissopimuksen 48 artikla on esteenä sille, että jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset vähentävät siirtotyöläiselle myönnetyn eläkkeen määrää tämän puolisolle toisen jäsenvaltion järjestelmän nojalla myönnetyn eläkkeen perusteella, silloin kun viimeksi mainitun eläkkeen myöntäminen ei johda perheen kokonaistulojen lisääntymiseen, kun ne soveltavat säännöstä,

— jonka mukaan naimisissa olevalle työntekijälle myönnettävän vanhuuseläkkeen määrä määräytyy

— jonka mukaan kyseisen eläkkeen määrää on vähennettävä tällaisen työntekijän puolisolle toisen jäsenvaltion järjestelmän nojalla myönnetyn eläkkeen perusteella mutta

— jonka mukaan on sovellettava poikkeuksellista päällekkäisyyden estävää lauseketta, jos muualta saatu eläke alittaa tietyn määrän.

Oikeudenkäyntikulut

46 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Belgian, Alankomaiden ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille sekä komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Arbeidshof te Antwerpenin 11.7.1997 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

EY:n perustamissopimuksen 48 artikla (josta on muutettuna tullut EY 39 artikla) on esteenä sille, että jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset vähentävät siirtotyöläiselle myönnetyn vanhuuseläkkeen määrää tämän puolisolle toisen jäsenvaltion järjestelmän nojalla myönnetyn eläkkeen perusteella, silloin kun viimeksi mainitun eläkkeen myöntäminen ei johda perheen kokonaistulojen lisääntymiseen, kun ne soveltavat säännöstä,

— **jonka mukaan naimisissa olevalle työntekijälle myönnettävän vanhuuseläkkeen määrä määräytyy**

— jonka mukaan kyseisen eläkkeen määrää on vähennettävä tällaisen työntekijän puolisolle toisen jäsenvaltion järjestelmän nojalla myönnetyn eläkkeen perusteella mutta

— jonka mukaan on sovellettava poikkeuksellista päällekkäisyyden estävää lauseketta, jos muualta saatu eläke alittaa tietyn määrän.

Rodríguez Iglesias	Edward	Sevón
Schintgen	Kapteyn	Gulmann
Puissochet	Jann	Ragnemalm

Julistettiin Luxemburgissa 26 päivänä syyskuuta 2000.

R. Grass — kirjaaja

G. C. Rodríguez Iglesias — presidentti